

KUULEMINEN 29.4. JA 5.5.

EDUSKUNNAN ULKOASIAN- JA PUOLUSTUSVALIOKUNNASSA KOSKIEN AJANKOHTAISSELONTEKOA TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOKSESTA

Arvoisat valiokunnan jäsenet,

Tarkoitukseni on kommentoida Suomen turvallisuusympäristöä Pohjois-Euroopassa ja siitä vedettäviä johtopäätöksiä historiallisesta perspektiivistä lähtien ja päätyen nykyiseen realistiseen tilanteeseen. Referenssinä on myös eduskunnan viime vuonna hyväksymät ulko- ja turvallisuuspoliittinen sekä puolustuspoliittinen selonteko. Olisi odottanut, että ajankohtaiselonteko olisi käsitellyt näiden selontekojen loppupäätelmiä ja todennut, miksi yli 70 vuotta Suomen turvallisuutta hyvin palvellut järjestelmä halutaan muuttaa yli yön lähes paniikin omaisissa olosuhteissa.

Ajankohtaiselontekoa on erittäin vaikea kommentoida, kun se lähtee toteamuksesta, että maailmanhistoria alkaa 24.2.2022 ja että maailmanhistorian mullistavimman sodan, Ukrainan sodan syitä ei tarkastella ollenkaan. Jos tarkoituksena olisi ollut objektiivinen taustoitus Suomen NATO-päätökselle, niin Suomen aikaisemman turvallisuuspolitiikan hyvät ja huonot puolet olisi pitänyt ruotia perusteellisesti.

Pyrin esittämään, miten Suomen turvallisuusympäristö Pohjois-Euroopassa on pysynyt varsin vakaana ja että siitä syystä ei ole tarkoituksenmukaista, että Suomi omalla toiminnallaan aiheuttaa toisen rintaman avaamisen omilla rajoillaan Yhdysvaltojen ja NATO:n vihanpitoon Venäjän kanssa. Tämä toisen rintaman avaaminen tuo ydinaseet Itämerelle ja vaarantaa siten ei vain Suomen vaan laajemminkin Pohjois-Euroopan alueen valtioiden turvallisuuden.

SUOMI JA VENÄJÄ

Presidentti Paasikivi esitti silloiselle tasavallan presidentti Kekkoselle vähän ennen kuolemaansa teesinsä, että silloin kun Venäjä on heikko, niin meidän tulisi siitä hyötyä. Toisaalta silloin, kun Venäjä on vahva, niin toimisimme niin, että Venäjä ei meitä vahingoittaisi.

Olen oman kokemukseni mukaan pyrkinyt analysoimaan tätä yhtälöä. Suomessa kansainväliset konjunktuurit muuttuvat silloin, kun Venäjältä on tullut heikko tai silloin, kun siitä on tullut vahva. Suomi on pitkälti tämän konjunktuurin asettamien olosuhteiden vanki.

Mikä on sitten se keino, joka pitäisi Suomen liikkumatilan mahdollisimman laajana. Olen tämän esittänyt eräänlaisena heiluri-teorian. Kun konjunktuurit vaihtuvat, niin heiluri väkisinkin heiluu, koska Venäjän kulloinkin voima sen vastavoimaan muuttuu. Päätelmäni mukaan Suomen liikkumatila on parhaimmillaan, mikäli heiluri liikkuu tilanteeseen nähden optimaalisesti. Jos se taas liikkuu maksimaalisesti, niin se molemmissa päissä sulkee Suomen itsenäisen liikkumatilan lähes täydellisesti.

Suomi oli vuosina 1150-1809 osa Ruotsin valtakuntaa. Osallistuimme kaikkiin Ruotsin sotiin eikä meillä ollut mitään päätösvaltaa omiin näkökantoihin. Sotaväen otto Suomessa oli suhteessa voimakkaampaa kuin manner-Ruotsissa. Toisaalta voimme kiittää ruotsalaisia 1700-luvulle asti Suomen alueen laajenemisesta, koska Ruotsi oli silloin Venäjää vahvempi. 1700-luvulla tilanne muuttui eikä Ruotsi kyennyt enää puolustamaan Suomen aluetta. Suomi miehitetiin kahdesti ja kolmannen kerran Venäjä valloitti koko Suomen Haminan rauhassa 1809. Suomi joutui autonomiseksi osaksi Venäjän keisarikuntaa, jolloin Suomella jo oli liikkumatilaa sisäisissä asioissa. Suomen itsenäistyttyä Paasikiven hallitus ajoi Suomeen monarkiaa ja saksalaista kuningasta. Kun Saksan tuli taata Suomen itsenäisyys Venäjää vastaan, niin Svinhufvud ja Paasikivi ajoivat Suomen osaksi Saksan Itä-imperiumia, jolloin Suomen liikkumavara kutistui sotilaallisesti, poliittisesti ja kaupallisesti olemattomiin. Tämä politiikka romahti täydellisesti, kun Saksa antautui länsivalloille marraskuussa 1918. 1930-luvun puolella välissä Hitler ja hänen Saksansa aiheuttivat Euroopassa kriisin, johon muut suurvallat alkoivat valmistua. Silloinen Neuvostoliitto kyseenalaisti heikkoutensa hetkenä tekemänsä Tarton rauhansopimuksen rajajärjestelyt Leningradin kaupungin turvallisuuteen vedoten. Kun Suomi ei Tarton rauhansopimuksen rajojen osalta suostunut uusharkintaan, niin Neuvostoliitto aloitti talvisodan 30.11.1939.

Suomi taisteli yksin. Suomella oli puolellaan laaja kansainvälinen sympatia. Suurvallat yllättyivät Suomen taistelukyvystä ja vaikka neuvostojoukkojen vahvistaminen ja uudelleen ryhmittäminen johti sitten sotilaalliseen kriisiin, niin saimme tehtyä rauhan Neuvostoliiton kanssa tosin menettäen sekä Karjalankannaksen että Laatokan Karjalan. Talvisota oli Suomen vapaussota, koska se oli keisarillisen Venäjän hajoamissota. Suomi säilytti taistellen itsenäisyytensä ja suvereenisuutensa, vaikkakin vielä heikko neuvostoarmeija kykeni lopulta aikaansaamaan rajajärjestelyn, joka on sitten pitänyt.

Kun Suomi lähti Hitlerin Saksan kelkkaan Neuvostoliittoa vastaan vuonna 1941 edeten Saksan sodanjohdon vaatuksesta Syvärille tarkoituksena saartaa Leningrad ja kun Suomi lähetti Ukrainaankin ja Kaukasukselle SS-pataljoonan, niin silti Teheranissa vuonna 1943 Stalin ilmoitti Rooseveltille ja Churchillille vedoten Suomen taistelutahtoon, että Suomi saa pitää itsenäisyytensä. Reaalitermein Neuvostoliitossa oli vedetty johtopäätös, että Suomen miehittäminen tulisi liian kalliiksi ja siitä tulisi jatkuva riesa (Molotovin eläke-aikainen haastattelu). Oleellista oli myös, että vuoden 1940 rajajärjestely piti myös 1944 aseleposopimuksen (Petsamo tosin menetettiin) ja Pariisin 1947 rauhansopimuksen.

Ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus vuonna 1948 takasi poliittisesti sen, että Suomi ei antanut Suomen aluetta sotilaalliseen käyttöön Neuvostoliitolle vihamielisille voimille. Paasikiven sanoin Neuvostoliiton intressi oli Suomen suunnalla puolustuksellinen ja kohdistui Suomen alueen pitämiseksi Suomen omassa käytössä. Vaikka YVA-sopimus lakkasi olemasta voimassa vuonna 1991, niin Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen doktriiniin on kuulunut se, että Suomen alueesta ei saa muodostua Venäjän vastaista lähtöalustaa. Tämä ajatus sisältyy myös eduskunnan viime vuonna hyväksymiin ulko- ja turvallisuuspoliittiseen sekä puolustuspoliittiseen selontekoon. Aluekysymys on myös sisällä Suomen ja Venäjän Federaation välisessä poliittisessä sopimuksessa.

VENÄJÄN UHKA SUOMELLE

Suomen ja Venäjän raja on ollut esimerkki yhteistyön rajasta. Pohjolan tasapaino liikkui Neuvostoliiton hajottua lännen eduksi sikäli, että Suomi ja Ruotsi liittyivät Euroopan unioniin ja solmivat kumppanuussopimukset NATOn kanssa. Yhdysvaltain ja Venäjän välinen Ukrainan kriisi, jonka aikana Venäjä miehitti Krimin niemimaan ja myöhemmin aneksoi sen sekä Donbasin kapinallisten taistelut johtivat Yhdysvaltain ja Euroopan unionin pakotteisiin, joiden tarkoituksena oli heikentää Venäjän taloudellista potentiaalia ja siten vaikeuttaa Venäjän sotilaallisia operaatioita. Samalla NATOn Venäjän saarto ja Yhdysvaltain sekä Euroopan unionin lisäpakotteet sekä Venäjän vastapakotteet ovat luoneet kauppasodan lännen ja Venäjän välille Ukrainan kriisin puhjetessa sodaksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24.2.2022.

Suomi on osa länttä ja on vain luonnollista, että Suomi on yhdessä lännen kanssa tukemassa Ukrainaa tässä sodassa. Yhdysvallat on aseistanut ja kouluttanut Ukrainan armeijaa jo pitkään. Siinä on ollut rajoituksia sikäli, että toisaalta on varottu ärsyttämästä Venäjää ja toisaalta on varottu toimittamasta Ukrainalle kehittyneitä asejärjestelmiä johtuen Ukrainan korruptiosta ja mahdollisuudesta aseiden joutumisesta väriin käsiin. Ukrainan sota on elimellinen osa Neuvostoliiton hajoamissotia, jossa Venäjä on pyrkinyt pitämään tietyt sillanpääasemat itsellään taatakseen läsnäolonsa Etelä-Kaukasiassa, Mustalla merellä ja Lähi-Idässä. Nämä sillanpääasemat ovat Vuoristo-Karabah, Etelä-Ossetia, Abhasia, Krimin niemimaa, osa Donbasin alueesta ja Transnistria. Useimmissa näistä sillanpääasemista käydyistä kriisineuvotteluissa olen ollut mukana joko Suomen, Euroopan unionin tai ETYJin edustajana.

Suomen itärajalla ei Venäjällä ole ollut sellaisia maajoukkoja, joiden olisi katsottu merkitsevän Suomelle sotilaallista uhkaa. Ukrainan sodan syttyttyä Karjalankannaksella ollut prikaati on viety myös Ukrainan rintamalle. Suomen omassa turvallisuuspoliittisessa toimintaympäristössä ei siis ole tapahtunut mitään muutosta huonompaan suuntaan. Päinvastoin rajalla Venäjän puolella Muurmanskista Karjalankannakselle ei nyt ole mainittavia venäläisiä joukkoja. Kuten monien sotilasiantuntijoiden suulla on kuultu, niin Suomea ei uhkaa mikään välitön sotilaallinen uhka. Miksi tämä tärkeä näkökohta, jonka tulisi olla koko ajankohtaiselonteon perusta, sivuutetaan selonteossa vain yhdellä maininnalla?

NEUVOSTOLIITON HAJOAMISSODAT

Neuvostoliitto oli liittovaltio, jonka eri tasavaltoihin oli kerätty erilaisia kansoja varsin sattumanvaraisesti. Keskusvallan ote piti nämä kansat melko hyvin kurissa ja ne eivät päässeet nahistelemaan keskenään, vaikka historiallisista, etnisistä ja uskonnollisista syistä niiden keskuudessa kyti paljon vihaa toinen toistaan vastaan. Vertaus siirtomaavallan aikaiseen Afrikkaan on osuva sikäli, että siellä siirtomaavallat pitivät eri heimot kurissa, mutta näiden sattumanvaraisesti kyhättyjen valtioiden itsenäistyttyä heimojen keskinäinen viha pääsi valloilleen. Jälki on molemmissa tapauksissa ollut raakaa tappamista.

Neuvostoliiton hajoamissodat alkoivat 1989 Vuoristo-Karabahin kriisillä, jossa Armenia ja Azerbaidzhan olivat vastakkain. Samoin myös Georgian sisäinen tilanne tulehtui jo Neuvostoliiton vielä ollessa olemassa. Sittemmin Georgiasta pyrki eroon Etelä-Ossetia ja Abhasia. Georgia hyökkäsi Etelä-Ossetiaan 20.12.1990 ja hyökkäyksen aloitti Gamsakhurdian hallitus. Myöhemmin hänestä tuli Georgian ensimmäinen presidentti. Gamsakhurdia hyökkäsi myös Abhasiaan. Georgia

menetti molemmat sodat ja Abhasia sekä Etelä-Ossetia irtaantuivat Georgian alaisuudesta. Sodat olivat erittäin julmia.

Georgian toinen presidentti Shevardnadze joutui Abhasian kriisiin, kun puolisolitaallisten georgialaisten ja abhasialaisten joukkojen yhteenotot aloittivat eräänlaisen minisodan näiden välille. Shevardnadze itse joutui pahaan tilanteeseen ja Venäjän laivasto joutui pelastamaan hänet. Shevardnadzea syytettiin myöhemmin siitä, että georgialaiset menettivät sodan, kun Shevardnadze ei tukenut tarpeeksi georgialaisia kapinallisia. Tsetseenit ilmestyivät tähän sotaan abhasien puolella.

Kaksi sotaa Tshetseniasta olivat varsinaisia hävityssotia. Tshetshenia pyrki itsenäiseksi ja Venäjä katsoi, ettei sitä voitu sallia, koska Tshetsenia oli keskellä Venäjän Federaatiota. Sodat olivat julmia ja materiaallinen hävitys välillä totaalista. Lopputulemassa Venäjä rakensi Tshetsenian uudelleen ja salli tsetseeneille varsin vapaan liikkumatilan, kunhan pysyvät Venäjän Federaatiossa.

Neuvostoliiton hajottua entisen Jugoslavian alue joutui hajoamissotiin. Serbia pyrki alueella hegemoniaan, jonka Yhdysvallat ja NATO estivät voimakkailla Serbian pommituksilla. Yhdysvallat pommittivat myös Serbian autonomisen alueen Vojvodinan infrastruktuuria, erityisesti Tonavan siltoja ja Novi Sadin kaupunkia. Alueella on voimakas unkarilaisväestö ja amerikkalaiskoneet käyttivät pommituksiin Unkarin lentokenttiä. Yhdysvallat ilmoitti Unkarille, mitkä lentokentät se ottaa käyttöön pommikoneiden ollessa matkalla Yhdysvalloista Unkariin. Silloisen unkarilaisen kollegani mukaan Unkarilta ei tässä vaiheessa kysytty mitään. Piti olla solidaarisia, kun kerran oli liittynyt NATOon. Yhdysvallat ja EU (tosin EU ei pysynyt yhtenäisenä) tunnustivat myös Serbian toisen autonomisen alueen Kosovon itsenäisyyden vastoin Serbian tahtoa ja loivat siten esimerkin, jota Venäjä on toistanut Etelä-Ossetiassa, Abhasiassa, Luhanskissa ja Donetskissa. Myös Krimin niemimaa kuuluu tähän kategoriaan, vaikka sen status nyt on erilainen näihin alueisiin verrattuna.

Neuvostoliiton hajotessa Moldovan kupeeseen jäi Transnistrian alue, jossa majaili yksi neuvostodivisioona ja joka ei lähtenyt sieltä pois. Transnistrian alue ei varsinaisesti ole etnisesti Moldovasta erillinen alue muilta osin kuin, että sen väestö on venäläistä. Presidentti Putin teki vuonna 2003 kriisissä välitysyrittäksen, jonka hyväksyivät sekä Moldova että Transnistria. Euroopan unioni tuli kuitenkin väliin ja ilmoitti, että Moldovalla ei ole EU-jäsenyysperspektiiviä, jos se tekee tämän sopimuksen. Moldovan presidentti irtaantui viime hetkellä sopimuksesta ja aiheutti presidentti Putinille arvovaltatappion, joka sitten heijastui kentällä. Edustin vuosina 2003 – 2006 Etelä-Kaukasiassa EU:n neuvostoa ja korkeaa edustajaa Solanaa. Kun venäläiset syyttivät Solanaa Moldova-sopimuksen kaatamisesta, niin minua, neuvoston edustajaa ei päästetty Etelä-Ossetian rauhaa työstävään ETYJ-johtoiseen neuvostoon, vaikka komissiolla oli siellä edustus.

Tämän mallin venäläiset veivät sitten Ukraina. Kun presidentti Janukovits oli vuonna 2014 sopimassa Euroopan unionin kanssa pitkälle menevästä taloudellisesta yhteistyösopimuksesta, niin presidentti Putin ilmoitti, että Ukrainan energiahuolto tulee vaikeutumaan, jos se tekee sopimuksen. Janukovitsin vetäytyminen EU-sopimuksesta sai aikaan Maidanin mielenosoitukset ja presidentti Janukovitsin paon Venäjälle.

Venäjä oli saanut solmittua presidentti Janukovitsin kanssa pitkäaikaisen vuokrasopimuksen Sevastopolin laivastotukikohdalle. Janukovitsin pako ja Yhdysvaltain dominoiva asema Janukovitsin jälkeisen Ukrainan hallituksen muodostamisessa aiheutti Kremlissä kriisitilanteen, jonka jälkeen

Venäjä käytti VIHREITÄ MIEHIÄ Krimin ja Donbasin alueen miehittämiseen. Tarkoituksena oli miehittää koko Ukrainan rannikko, mutta ukrainalaisen äärioikeiston OIKEAN SEKTORIN taistelijat löivät vihreät miehet sekä Mariupolissa että Odessassa. Odessassa viimeiset vihreät miehet poltettiin elävältä talossa, johon he olivat linnoittautuneet. Näiden ääriainesten yhteenotot olivat erittäin verisiä. Yhdysvallat vaikutti siihen, että Ukrainan hallitukseen tuli äärijärjestö Oikean Sektorin edustus.

Vihreiden miesten epäonnistuttua valtaamaan Ukrainan rannikon ja siten myös maakäytävän Krimille tapasin Moskovassa Andrei Fjodorovin (Jeltsin varaulkoministeri, Ruskoin ulkopoliittinen neuvonantaja ja sittemmin ajoittain erilaisissa Kremlin administraatioiden projekteissa konsulttina). Keskustelun kuluessa hän totesi, että jos Ukraina siirtyy vihollisleiriin, niin Ukraina ilman rannikkoa on taas yksi vaihtoehto. Ei nämä ajatukset ole tullut yllätyksenä ainakaan niille, joilla on jotain kontaktipintaa ollut venäläisten kanssa.

NATOn Bukarestin huippukokouksessa vuonna 2008 oli päätetty, että Ukraina ja Georgia otetaan NATO-jäseniksi, mutta ei mainittu mitään aikataulusta. Tämä oli kompromissi Yhdysvaltain, Saksan ja Ranskan kesken. Tämä hermostutti silloisen Georgian presidentin Saakashvilin, joka hyökkäsi Etelä-Ossetiaan myöhään illalla 7.8.2008. Ajankohtaisraportissa annetaan ymmärtää Venäjän olleen hyökkääjä, vaikka Euroopan unioni teki aikanaan asiasta raportin, jonka mukaan Georgia hyökkäsi, mutta Venäjä ylireagoi. Kolmessa päivässä Venäjän silloin varsin heikko armeija kykeni murtamaan Georgian armeijan selkärangan varsinkin, kun Yhdysvallat oli jo ennakolta ilmoittanut, että se ei osallistu mahdolliseen Georgian ja Venäjän väliseen sotaan. Samoin kävi Ukrainassa 2021-2022. Yhdysvallat aseisti ja koulutti Ukrainan armeijaa ja Ukraina osallistui Yhdysvaltain ja NATOn kanssa yhteisharjoituksiin varsinkin Mustalla merellä. Venäjä veti tästä johtopäätöksen, että presidentti Bidenin administraatio oli päättänyt ottaa Ukrainan lännen sotilaallisiin järjestelmiin. Venäjä aloitti joukkojen kokoamisen Ukrainan rajalle ja harjoitusten kautta myös Valko-Venäjälle.

Presidentti Putin on nyttemmin ilmoittanut, että Ukrainan sota oli välttämätön Venäjän etujen turvaamiseksi. Ennen sotatoimien alkua keskusteluja käytiin Yhdysvaltain ja Venäjän välillä turvallisuusjärjestelmästä. Samoin keskusteltiin NATOn ja Venäjän välillä. Tulokset eivät tyydyttäneet Venäjän ambizioita. Tarkastelussa oli myös MINSK II sopimus, jonka käyttökelpoisuutta rajoitti se, että sekä Ukraina että Venäjä katsoivat sitä kovin eri perspektiivistä ja kumpikin lähti siitä, että vain toiselle sälytetyt velvollisuudet piti tehdä ensin, jotta sopimuksen ehdot voitaisiin täyttää. Tulkintaerot olivat suuret ja lopulta MINSK II romuttui sotatoimien alettua. (Tämän liitteenä on 16.2.2015 esittämäni näkemys MINSK II sopimuksesta).

SUURVALTOJEN POSITIOT

Yhdysvaltojen julkilausuttuna tavoitteena on säilyttää tai saavuttaa uudelleen maailmanlaajuinen hegemonia. Tässä tarkoituksessa se pyrkii heikentämään ja eristämään sekä Kiinan että Venäjän kansainvälisestä yhteistyöstä. Yhdysvaltain pyrkimysten tukena toimivat sotilasliitto NATO ja Euroopan unioni. Tämä toiminta ei ole puolustuksellista mutta ei avoimen hyökkääväkään. Strategisiin päämääriin pyritään osittain verhotulla taktiikalla tilanteen hallitsemiseksi.

Reaalimaailmassa Yhdysvallat siten ottaa huomioon Kiinan taloudellisen voiman ja Venäjän ydinaseet. Täten voidaan nykytilannetta verrata kylmän sodan aikaan sikäli, että Neuvostoliiton

saavutettua ydinasepariteetin Yhdysvaltojen kanssa, niin Yhdysvallat muutti taktiikkaansa ydinpelotteesta Neuvostoliiton vaikutusvallan patoamiseen (containment). Myös nyt selvästä hegemonian tavoittelusta on tultu eristämiseen ja Kiinan sekä Venäjän nujertamiseen taloudellisten ja kaupallisten pakotteiden kautta.

Venäjän heikko menestys Ukrainan sodassa on muuttanut Yhdysvaltojen positiota enemmän avoimeksi Venäjän haastamiseksi. Jake Sullivanin suulla Venäjän tilanne tullaan katsomaan Ukrainassa loppuun asti ja sitä vahvistaa Yhdysvaltojen uusi 800 miljoonan dollarin aselähetys Ukrainalle. Yhdysvallat on alkanut myös tärkeimpien liittolaistensa kuulemisen Länsi-Ukrainan puolustamisen järjestämiseksi lännen voimin.

Kiinan julkilausuttuna tavoitteena on vastustaa Yhdysvaltain ja sen liittolaisten hegemonistisia pyrkimyksiä ja siinä tarkoituksessa Kiina on yhdessä Venäjän kanssa esittänyt moninapaista kansainvälistä järjestystä. Lännessä pelätään Kiinan taloudellista mahtia ja kiinalaisten tunkeutumista paitsi Aasiaan, Afrikkaan ja Latinalaiseen Amerikkaan, niin myös itse Eurooppaan, jossa Kiina omistaa jo merkittävässä määrin eurooppalaista infrastruktuuria. Kiina on paikallinen sotilasmahti, jonka edut ovat ristiriidassa Yhdysvaltain etujen kanssa.

Venäjän julkilausuttuna tavoitteena on muuttaa Euroopan turvallisuusjärjestelmää. Neuvostoliiton hajotessa uusi Venäjän Federaatio aloitti alusta koko yhteiskunnan luomisen. Venäjän 1990-luvun heikkouden aika (Smutnoje Vremja) vertautuu vastaaviin epäjärjestyksen aikoihin 1600-luvun alussa (Boris Godunov) ja Venäjän vallankumouksen aikaan 1917 – 1922. Venäjän heikkouden aikoina ulkovallat ovat saaneet vahvan otteen Venäjän sisäisessä valtataistelussa. Ongelmaksi on sitten tullut se, kun Venäjän voima on jälleen kasvanut. Tällöin heikkouden aikana tehdyt sopimukset ovat tulleet uudelleen harkintaan. Kun vastapuoli ei ole lähtenyt neuvotteluteitse uusjärjestelyihin, niin Venäjä on sille suotuisissa oloissa käyttänyt sotilaallista voimaa saadakseen korjauksen sopimukseen aikaiseksi.

Venäjän talous on raaka-aineita vievä talous ja siksi hyvin kapea-alainen. Venäjän sotilasmahti on vahvempi nyt kuin vuoden 2008 Georgian sodassa, mutta Ukrainan sota on osoittanut sen edelleen suuret heikkoudet. Siten keskeisessä roolissa Venäjän pysymisenä paikallisena suurvaltana ovat nyt ydinaseet. Taktisten ydinaseiden käyttökynnys on madaltunut voimakkaasti ja jos Venäjä katsoo olemassaolonsa vaarantuvan, niin se ei kykene tavanomaisin asein itseään puolustamaan eikä ydinpelote tässä tapauksessa enää ole käyttökelpoinen. Mitä heikommaksi Venäjä tulee, sitä todennäköisempää on ydinaseiden käyttökynnyksen murtuminen.

Olen esittänyt, että Venäjän toiminta on varsin ennakoitavissa. Otan esimerkin raportoinnistani Moskovasta vuonna 1990. Käytyäni onnittelukäynnillä yhdistyneen Saksan Moskovan suurlähetystössä 3.10.1990 laadin Helsinkiin pitkän raportin, jossa totesin mm. ” Venäläinen nationalismi ei tänä päivänä ole kiinnostunut turvallisuuskysymyksistä. Tilanne muistuttaa paljolti 1920-luvun alkua. Muut asiat ovat prioriteettilistalla ennen turvallisuutta. Venäläiset politiikan tekijät ovat ” uusia ihmisiä ” ja tänä päivänä voidaan jättää huomiotta sellaisia turvallisuusintressejä, jotka muutaman vuosikymmenen päästä taas havaitaan tärkeiksi ” Tuosta ajasta on nyt kulunut 32 vuotta ja nyt ne silloin unohdetut turvallisuusintressit ovat taas nousseet prioriteetti-asemaan. Minulle tässä ei siis ole mitään arvoituskellista eikä maailmoja mullistavaa. Johan Thukydides 2400 vuotta sitten katsoi, että Peloponnesolaissodat alkoivat, kun uudet sukupolvet eivät omanneet enää kokemusperäistä tietoa sodan kovista tosiasioista.

Thukydideen opus Peloponnesolaissodista olisi hyvin voinut olla objektiivisuudessaan ja tiedon kriittisessä tarkastelussa ajankohtaiselonteon tekijöiden ohjenuorana.

Euroopan unionin julkilausuttuna tavoitteena on olla voimakas talousmahti, jonka kaupalliset edut voidaan hyödyntää sen joukkovoimalla. EU:n Akilleen kantapää on se, että se ei ole valtio eikä suurvaltoihin verrattavissa oleva sotilasmahti ja se jää aina ilman huomiota, kun suuret sotilasmahdit alkavat ratkoa etujaan sotilaallisin keinoin. EU:n voimakkain talous, Saksa, ajautui sivuraiteille, kun Euroopassa alkoi vuonna 2014 sotilaallisten toimenpiteiden sarja. Euroopan unionin keskeisin piirre on sen jäsenvaltioiden moninaisuus. Siten Unionin keskeisin tehtävä tulisi olla moninaisuuden hallinta, ei jäsenmaille tarjottu pakkopaita näennäisen yhtenäisyyden saavuttamiseksi. Euroopan unioni vihoittelee nyt Venäjälle Yhdysvaltain selän takana ja sen pakotepolitiikka ja eristämispolitiikka tulee luomaan uuden rautaesiripun Venäjän rajoille ilman, että Unionilla on omaa sotilaallista voimaa ylläpitää tätä järjestelmää. Kiinan suhteen EU on varovaisempi, mutta myötäilee Yhdysvaltain politiikkaa.

UKRAINA

Ukraina taistelee nyt siis olemassaolostaan yksin. Länsi avustaa Ukrainaa viimeiseen ukrainalaiseen mieheen asti ja esittää sympatiaansa kaikin tavoin. Suuri ongelma on valtava pakolaismäärä, joka on tullut Ukrainasta Euroopan unionin alueelle. EU:n jäsenmaat ovat nyt osoittaneet dynaamista auttamishalua ukrainalaisten saamiseksi ei ainoastaan turvaan, vaan myös kouluihin ja työelämään.

Se, että Ukraina taistelee nyt yksin ja on osoittanut, että sen armeija pystyy aiheuttamaan Venäjän armeijalle tuntuvia tappioita, luo täysin uuden suverenisuuden ja itsenäisyyden käsitteen Ukrainalle ei ainoastaan lännen silmissä, mutta myös venäläisten on ollut pakko tunnustaa tämä tosiasia. Niin kuin talvisodassa kävi, niin myös Ukrainan sodassa saattaa käydä, että Ukraina joutuu, vaikkakin on taistellut hyvin ja urheasti, luovuttamaan alueita ja suostumaan jonkinasteiseen puolueettomuuteen. Jos sopimusteitse päästäisiin siihen, että Ukrainan edellytykset itsenäisyyteen ja terveeseen taloudelliseen pohjaan säilyisivät, niin Ukraina on voittanut itselleen aivan uuden olemassaolon oikeutuksen. Ukrainalla olisi todella tarve päästä Euroopan unionin jäseneksi. Pelkään, että Euroopan unionin Venäjä-politiikka tulee vaikuttamaan siihen, että Venäjä pyrkii estämään tämän.

Ukrainan presidentti Zelenskyi on osoittanut rohkeutta, erittäin taitavaa informaation käyttöä tavoitteidensa saavuttamiseksi ja luovaa ajattelua sekä sodan käymisessä että rauhaa tavoiteltaessa. Jos hänen kyvyistään on ollut jotain epäluuloja, niin ne ovat nyt täysin poispyyhkäisty. Jos Venäjä haluaa pysyvää rauhaa, niin se on tehtävä Ukrainan nykyisen presidentin kanssa. Ainoastaan hänellä on nyt se auktoriteetti, joka tarvitaan, kun viedään maa rauhan ja jälleenrakennuksen tilaan hyväksymällä sellaisia alueluovutuksia, jotka tekevät kipeätä koko Ukrainalle.

Toisaalta Zelenskyi on taitava propagandan käyttäjä ja hänen asemansa myös lännen kannalta on niin keskeinen, että lännessä toistetaan hänen väitteensä sodan kulusta ja Venäjän tavoitteista ilman mitään kritiikkiä.

SUOMI JA UKRAINA

Suomen ja Ukrainan geopoliittiset asemat ovat täysin erilaiset. Suomi jopa erottuu Keski-Euroopasta siinä, että kun neuvostoarmeija alkoi etenemisen 1944 kohti Saksaa, niin kaikki maat, jotka olivat tämän hyökkäysuran alla, joutuivat joko osaksi Neuvostoliittoa tai Varsovan liittoa. Suomi ei joutunut tämän geopoliittisen tosiasian kanssa tekemiseen eikä Suomen turvallisuuspoliittista toimintaympäristöä pidä sitoa enempää Ukrainan sotaan kuin Keski-Euroopan tilanteeseen. Vastaavasti Neuvostoliiton hajottua nämä maat, jotka olivat olleet osa Neuvostoliittoa ja Varsovan liittoa, ovat nyt NATOn jäseniä. Niiden turvallisuus toteutuu ääripäissä eri konjunktoureissa ja se rajoittaa niiden vapaata liikkumatilaa oli konjunkturi mikä tahansa.

Suomi kuuluu Pohjois-Eurooppaan ja siinä geopoliittisessa tilanteessa Suomen itsenäisyys on yli sadan vuoden vanha tosiasia. Neljä miljoonainen kansa kykeni saavuttamaan itsenäisyytensä 1917 ja vakiinnuttamaan sen vuosina 1939-47. Ukraina, jolla on ollut kymmenkertainen väestömäärä Suomeen verrattuna, käy tätä taistelua juuri nyt. Suomen vieminen Venäjän silmissä osapuoleksi Ukrainan sotaan ei palvele Suomen turvallisuusintressejä. Silti Suomi voi yhdessä lännen kanssa avustaa Ukrainaa tavalla, jota Venäjällä ei katsota sodan julistukseksi. Venäjän mukaan Suomi kuuluu jo Euroopan unionin jäsenenä ja pakotepolitiikan aktiivisena ajajana Venäjälle epäystävällisten valtioiden joukkoon.

Suomen eduissa olisi olla jo nyt aktiivinen, kun puhutaan Ukrainan jälleenrakentamisesta. Ennen kuin varsinaiset sotatoimet on saatu loppumaan ja laajamittainen jälleenrakennus alkaa, niin jo viimeistään rauhanneuvottelujen todella alkaessa Suomi voisi viedä Ukrainaan väliaikaisiksi tarkoitettuja valmiita puutaloja. Niille olisi jo nyt tarvetta paitsi asumuksina, niin erilaisina yhteisöjen toimintakeskuksina ja esim. väliaikaisina kouluina. Tätä politiikkaa harjoitettiin Makedonian Skopjen maanjäristysonnettomuuden aikana ja Skopjen jälleenrakennuksen loputtuakin Skopjen kaupungintalo oli suomalainen puutalo, joka siellä symbolisoi kansojen halua korjata onnettomien olosuhteiden jälkeensä jättämät tuhot. Kävin tämän toteamassa ollessani vuosina 1984-88 suurlähettiläänä Jugoslaviassa.

Ukrainan yhteiskunnassa toimiminen ei onnistu, ellei ymmärrä Ukrainan yhteiskunnan kaiken kattavaa korruptiota, jota tv-presidentti Zelenskyi on niin mainiosti parodioinut. Suomalaisia asiantuntijoita on ollut Ukrainassa erilaisissa korruption vastaisissa tehtävissä, joko ukrainalaisissa yrityksissä tai kansainvälisissä organisaatioissa. Näitä henkilöitä tulee rekrytoida mahdollisiin suomalaisiin projekteihin, kun jälleenrakennus alkaa.

SUOMEN SOTAPROPAGANDA

Ukrainasta on lähtenyt nyt jo noin viisi miljoonaa pakolaista eri puolille Euroopan unionin aluetta. Siksi on tähdellistä, että Suomi osoittaa itärajallaan päättäväisyyttä ja itsenäistä toimintakykyä vakuuttaen kaikille, että rajavalvonta on sen omissa käsissä.

Toisaalta Suomella on ollut vaikeuksia niin kylmän sodan aikana kuin sen jälkeenkin torjua sellaisia läntisten medioiden väitteitä, että Suomessa on nähty venäläisiä joukkoja, joiden tarkoituksena on ollut Suomen miehittäminen. Täten on pyritty horjuttamaan Suomen uskottavuutta toimia

yrittäen ja yksityisten ihmisten kannalta turvallisena maana. Näiden lehdistöankkojen alasajoon olen minäkin joutunut osallistumaan.

Suomen lähes paniikinomainen pyrkimys päästä NATO-jäseneksi on tietenkin aiheuttanut sen, että Suomeen kohdistuu tiedustelua erittäin paljon kaikilta ilmansuunnilta, ei vain Venäjältä. Kyber- ja hybridivaikuttamisella on leikitelty myös siten, että uhkia nähdään joka puolella, mutta sitten todetaan, että Suomella on hyvät valmiudet torjua ne. Puolustusvoimat esittelevät kalustoaan ja reserviläisiä kutsutaan kertausharjoituksiin. Kymmeniä sotilaallisia harjoituksia tullaan järjestämään Suomen alueella Yhdysvaltain ja NATO:n kanssa. Annetaan kuva siitä, että Suomeen kohdistuu akuutti sotilaallinen uhka, jota olemme kaikin keinoin torjumassa.

Tämä kaikki tilanteessa, jossa Suomeen ei todellakaan kohdistu mikään suora sotilaallinen uhka eikä ole muuten kohdistunut vuosikymmeniin. Korona-epidemian ja tämän kiihkeän sotapropagandan seurauksena väestössä esiintyy paniikkia ja varsinkin nuoret voivat huonosti. Sosiaalinen media vääntää nämä median ja viranomaisien ylilyönnit paremmaksi ja tuomiopäivän manauksia kuullaan entistä enemmän. Ihan tavalliselle kansalaisellekin tulee viestejä siitä, että ulkomailla todella mietitään, voiko Suomeen matkustaa, kun sota on ovella. Täten varsin hysterisessä tilanteessa teemme suomalaisille ja Suomen maineelle korvaamatonta vahinkoa.

SUOMI JA NATO-JÄSENYYS

Suomen ja mahdollisesti myös Ruotsin NATO-jäsenyys loisi Itämerelle ja Pohjois-Eurooppaan varsin muuttuneen turvallisuustilanteen. Toisen rintaman avaaminen ja Yhdysvaltojen sekä Venäjän välisen, viholliskuvaan perustuvan rautaesiripun luominen Suomen itärajalle toisi mukanaan Suomelle riskit, jota Suomi ei tilanteen eskaloituessa kykenisi mitenkään hallitsemaan. Venäjällä ei ilmeisestikään ole tavanomaisia voimia, jotka se asettaisi Suomen vastaiselle rajalle tasapainottaakseen NATO:n tulon Suomen maaperälle. Tasapainotus tehdään ydinaseilla, jonka tosiasian Venäjä on jo vahvistanut. Täten Suomi tulee olemaan se katalysaattori, joka aiheuttaa koko meidän ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön ja sen piiriin kuuluvat valtiot uusien ja vaikeasti hallittavien riskien piiriin.

Voidaan ajatella, että riskien määrää voidaan alentaa siten, että Suomi ei ota alueelleen ydinaseita tai NATO:n pysyviä joukkoja. Tässä lähestytään jo nykyistä tilannetta, mutta eskalaation vaara on NATO-jäsenyyden ja ydinaseiden kautta edelleen olemassa.

Suomen nykyinen tilanne on muuttunut siten, että Suomen puolustusvoimat ovat saaneet merkittäviä uusia resursseja ja ovat siten tavanomaisin aseain ajateltuna hyvinkin taistelukykyisiä. Samoin Suomen valtiojohtoon keskusteluissa NATO-maiden ja NATO-organisaation kanssa on tullut ilmi, että toisin kuin on väitetty, niin Suomella on ollut koko ajan tehokas NATO-optio ja että jäsenyys voitaisiin tarvittaessa saavuttaa nopeutetulla menettelyllä. Suomi on merkittävä kumppani NATOLLE. Tämä on myös todettu käydyissä keskusteluissa. Kumppanuutta voidaan edelleen kehittää ja samoin bilateraalista sotilaallista yhteistyötä Yhdysvaltojen ja Iso Britannian kanssa. Tiedustelu-, kyber- ja hybridivaikuttaminen ovat jatkuvia toimintoja oli sitten rauha tai sota.

Ruotsi on erityistapaus. Sotilaallista yhteistyötä on tehty uusissa ulottuvuuksissa. Ottaen huomioon Ruotsin intressin tukea Suomen itsenäisyyttä ja toisaalta Ruotsin yli 200 vuoden pyrkimyksen pysyä sotien ulkopuolella, niin yksi mahdollisuus olisi vahvistaa Suomen ja Ruotsin sotilaallista yhteistyötä solmimalla puolustussopimus. Sopimus astuisi voimaan, mikäli toinen tai molemmat joutuisivat sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Konsultaatiot sopimuksen soveltamisesta aloitettaisiin sotilaallisen uhan ollessa konkreettinen jompaakumpaa tai molempia osapuolia vastaan.

Näin vahvistetulla Suomen puolustuksella välttäisimme ydinaseiden tulon ratkaisemaan Pohjois-Euroopan turvallisuusympäristön Venäjälle aiheutuvan merkittävän turvallisuusvajeen, jota Suomen ja mahdollisesti Ruotsin NATO-jäsenyys merkitsisivät. Jos tämän politiikan noudattaminen pitäisi Pohjois-Euroopan nykyisellä alennetun jännityksen tasolla, niin muita toimenpiteitä ei tarvittaisi.

Venäjän tilanne ratkaisee paljon. Heikentynyt Venäjä ei ole enää mikään edes kuviteltavissa oleva uhka Suomen rajoilla, ellei se tuo ydinaseita tälle alueelle. Jos tilanne jonkin uuden kansainvälispoliittisen käänteen vuoksi joskus tulevaisuudessa muuttuisi ja Suomen turvallisuustilanne oleellisesti huononisi, niin Suomi käyttäisi NATO-optionsa tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuisi suora sotilaallinen uhka. Se on ainoa ajateltavissa oleva yhtälö, jossa NATO-jäsenyyden hyödyt ja haitat kohtaisivat suunnilleen samalla tasolla.

Espoossa 21.4.2022,

Heikki Talvitie
Erikoislähettiläs